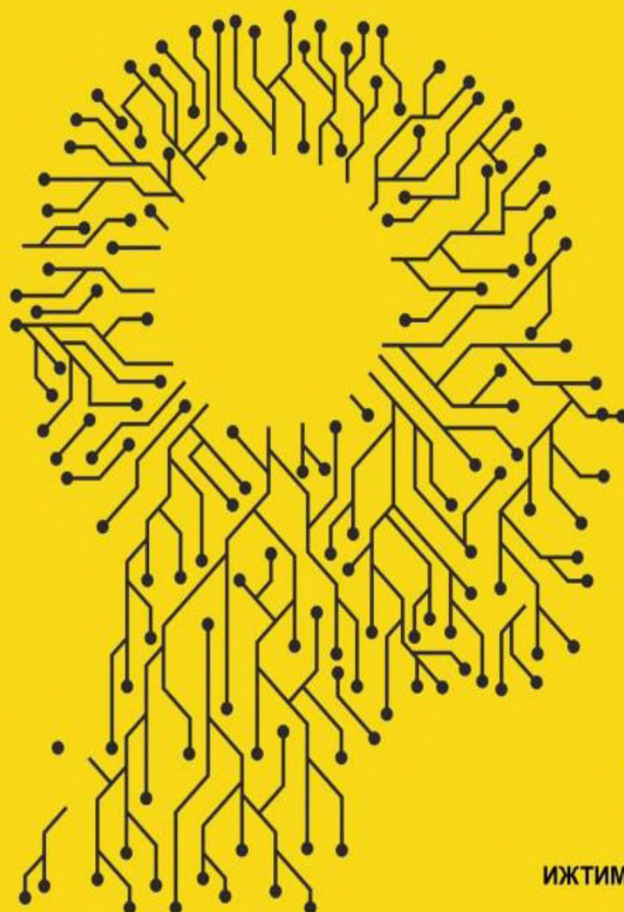

1 2023

TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

**ILMIY
AXBOROTLARI
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК
ТАШКЕНТСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
SCIENTIFIC BULLETIN
OF THE TASHKENT STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY**

ILMIY-NAZARIY JURNAL
НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
SCIENTIFIC-THEORETICAL JOURNAL

АНИҚ ФАНЛАР
ТАБИИЙ ФАНЛАР
ФАЛСАФА
ПЕДАГОГИКА
ПСИХОЛОГИЯ
ИЖТИМОИЙ-ГУМАНИТАР
ФАНЛАР

TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

ILMIY AXBOROTLARI 1/2023

ILMIY-NAZARIY JURNALI

Bosh muharrir:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Avazov Sherimmat

Tahrir hay'ati:

Abdullayeva Barno Sayfutdinovna – pedagogika fanlari doktori, professor
Abdazimov Aziz Abdusabirovich – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori
Asqarov Axmadali – tarix fanlari doktori, akademik
Azimov Inomjon Mamasodiqovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent
Axmedova Nodira Muxtorjonovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori
Babakhodjayeva Lola Maratovna – tarix fanlari doktori, dotsent
Djamilova Nargiza Nuritdinovna – pedagogika fanlari doktori, dotsent
Ikramxonova Firuza Ikromovna – filologiya fanlari doktori, dotsent
Isyanov Ravil Gennadiyevich – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Isakulova Nilufar Janikulovna – pedagogika fanlari doktori, professor
Kamilova Nodira Gayratovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent
Kahramonov Kurdosh Jalgashovich – filologiya fanlari doktori, dotsent
Mamarajabova Zulfiya Narbayevna – pedagogika fanlari doktori, professor
Mamarajabov Mirsalim Elmurodovich – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Masharipova Umida Abduvahobovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori
Mirkasimova Marguba Mirkabilovna – pedagogika fanlari doktori, professor
Muslimov Narzullo Alixanovich – pedagogika fanlari doktori, professor
Nasirov Azimidin Normamatovich – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori
Nishanova Zamira Tasarayevna – psixologiya fanlari doktori, dotsent
Normurodova Nigora Abdusattarovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori
Nuriddinov Erkin Zuhridinov – tarix fanlari doktori, professor
Nurullayev Muzaffar Eshnazarovich – fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Orlova Tatyana Aliksiyeva – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Pulatova Durdona Ravshanovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori
Raxmankulova Nargiz Xadijakbarovna – pedagogika fanlari doktori, professor
Rashidova Umida Mansurovna – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Qahharova Matluba Mannofovna – falsafa fanlari doktori, professor
Saidov Azamat Ismailovich – psixologiya fanlari doktori, dotsent
Tursunmetov Komiljon – pedagogika fanlari doktori, professor
Umarov Bahridin Mingboyevich – psixologiya fanlari doktori, dotsent
Xalikov Azam Abdusalomovich – pedagogika fanlari doktori, professor
Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, professor
Xamrakulova Xurshida Kuvvatovna – filologiya fanlari doktori, dotsent
Xo'janazarov O'ktam Eshtemirovich – biologiya fanlari doktori, dotsent
Yakubjanova Dilobar Batirovna – pedagogika fanlari doktori, dotsent
Yakubov Islamjon Axmedjanovich – filologiya fanlari doktori, professor
Panjiyev Qurbonniyoz Berdiyevich – pedagogika fanlari doktori, professor v.b.

*Jurnal Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2014-yil
30-iyulda №02-00175 raqam bilan ro'yxatga olingan.*

MUNDARIJA

Hamrayev M.A. O'zbek tili ko'rsatish olmoshlarining kataforik qo'llanishida deyktik belgi bilan realizator o'rtasidagi ma'noviy munosabatlar	5
Mamadaliyev A.M. Formation of intercultural competence: main problems and ways to overcome them	7
Axmedova M.S. Kommunikativ-nutqiy kompetensiya o'qituvchining kasbiy madaniyatini rivojlantirish sharti va asosi sifatida	14
Yunusova Sh.M. Statistical description of syntactic construction of advertising texts	21
G'aniyeva M.A. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining darslarda o'quvchilar mantiqiy fikrlarini o'stirish metodikasi	25
Беркимбаев К., Ниязова Г. Особенности развития «мягких» навыков у будущих it-специалистов	29
Boboqulova N.Y. Maktabgacha ta'lim muassasalarida Montessori muhitini tashkil etish shart-sharoitlari va tamoyillari	34
Bobonazarova G.T. Badiiy asarlar tilining lug'at tarkibini o'rganish jarayonida talabalarining adabiy-nutqiy kompetensiyasini rivojlantirish	39
Yusupova Sh.Y. XXI asr ko'nikmalari: moliyaviy savodxonlik	42
Ibragimova M.S. Kasbiy tayyorgarlik jarayonida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining nutq madaniyatini rivojlantirish	45
Qurbonova B.Q. Hamkorlik pedagogikasi asosida talabalarni ijtimoiy hayotga tayyorlashning innovatsion texnologiyalari	48
Kodirova M.M. Tabiiy-geografik fanlarni o'qitish tizimida talabalarining ilmiy-tadqiqot ishlarini tashkil etish	53
Meyliyev S.X. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining axborot-tahlil kompetensiyalarini tatbiq qilish orqali ta'lim samaradorligini oshirish	57
Daminov M.A. Molekulyar genetikani o'qitishda innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	61
Бабаева З.С. «Мегатенденции» и теоретико-практические основы инновационной подготовки будущего специалиста	64
Ahmedova N.M. Kasbiy tayyorgarlik jarayonida bo'lajak xorijiy til o'qituvchisining nutq madaniyati modeli	68
Burxonova M.X. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda sog'lom turmush tarzi va tibbiy savodxonlik kompetensiyalarini shakllantirish imkoniyatlari	72
Djurayeva N.B. Bo'lajak dizaynerlarda muloqot madaniyatini rivojlantirish	76
Yusupaliyeva Sh.H. Texnika oliy ta'lim muassasalarida maxsus maqsadlarga yo'naltirilgan ingliz tili (esp) mashg'ulotlarida bo'lajak texnologlarning kommunikativ kompetentligini takomillashtirish	78
Avazova D.E. Boshlang'ich sinflarda badiiy matnlar ustida ishlashda PIRLS topshiriqlaridan foydalanishni takomillashtirish	81
Ergasheva S.T. Xalqaro tadqiqotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash bo'yicha xorijiy davlatlar tajribasi	85
Saitmurodova M.T. "Boburnoma"da izofiy birikmalar va ularning kelib chiqishi	90
Qurbonova B.Q. Hamkorlik pedagogikasi asosida talabalarni ijtimoiy hayotga tayyorlashda turlicha yondashuv va an'analar	93
Nuriddinova O'.V. Matn turlarini o'rgatish orqali nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishning o'ziga xosligi	96
Jabborova M.Q. Bo'lajak pedagoglarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda tarbiyaviy	99

funksiyalarning ahamiyati	
Agzamova N.F. Tarix darslarida (11-sinf) o'yin texnologiyalaridan foydalanish metodikasining ba'zi jihatlari .	103
Samandarova N. Boshlang'ich sinflarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda darslarni tashkil etishning maqsadi va afzalliklari	106
Maxsudova O. Bo'lajak o'qituvchilarining fonetik ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik xususiyatlari	109
Islomova N. Texnik muhandislar kasbiy kompetensiyalarini fanlararo aloqadorlik vositasida rivojlantirish	114
Asqarova D.I. Talabalar kreativligini rivojlantirishning zamonaviy tashkiliy shakllari	118
Tajiyeva Z.K. Ta'lim jarayonida multimedia vositalaridan foydalanishning afzalliklari	121
Niyozmetov A.X. Chizmachilikda animatsion elektron ta'lim resurslari vositasida ko'rgazmalilikni ta'minlash metodikasini takomillashtirish	124
Boymurodova G.J. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy-axloqiy sifatlarni rivojlantirish bosqichlari	129
Yuldasheva F.I. Oliy ta'lim tashkilotlari talabalarini kasbiy tayyorlashda rolli o'yin texnologiyalaridan foydalanish	133
Xolmatova Z.A. Ma'rifiy jarayonda qo'llaniladigan pedagogik diagnostikaning funksiyalari va tamoyillari	135
Soliyev.O.F. Tarbiyaviy ishlar tizimida sinf rahbari faoliyatining tutgan o'rni va tashkilotchiligi	138
Qosimova O'Z. Akademik litsey o'quvchilarida axborotlar bilan ishlash kompetentligini rivojlantirish ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida	142
Турсуналиев И.А. Jismoniy tarbiya fani o'qituvchilarini uzluksiz malakasini oshirish tizimini innovatsion - variativ yondashuv asosida takomillashtirish	147
Nasretdinova F.N. Oliy texnika ta'limining o'quv jarayoniga elektron ta'limni joriy etish bosqichlari	153
Muxammadiyeva X.K. Boshlang'ich sinflarda didaktik jarayonda bolaning rivojlanishini ta'minlovchi texnologiyalarni takomillashtirish	157
Qoraeyva Yu.X. O'smirlarda xudbinlik xulq-atvorining psixodiagnostikasi	160
Tashmetov T.X. Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirishning zamonaviy konseptual asoslari	163
Tursunova M.I. Chet tili o'qituvchisi kasbiy faoliyatining individual strategiyasi	168
Abdullayev R.A. Jismoniy tarbiya o'qituvchilarida turizm sohasidagi kasbiy kompetentlikni shakllantirish	173
Boqiyev A.M. Mantiqiy fikrlash kompetensiyalarini shakllantirishda dinamik xususiyatli masalalarning tutgan o'rni	176
Mamadiyorov J.B. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ijodiy amaliy faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirishning psixologik imkoniyatlari	180
Nazarov A.M. Oliy ta'lim muassasalarining talabalarida psixologik barqarorlikni ta'minlash orqali ilmiy-innovatsion faoliyatini shakllantirishning konseptual asoslari	185
Shamshetova A.K. Orolbo'yi mintaqasi aholisidagi ijtimoiy-psixologik muammolarining o'rganilishining nazariy asoslari	189
Yuldasheva M.E. Bo'lajak o'qituvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar	192
Nasimova Z.I. Talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning nazariy jihatlari	195
Sultonova O'N., Sakiyeva.B.B. Texnik muhandislar tayyorlashda kompetensiyaviy yondashuv	199
Omonova N.R. Oliy ta'lim muassasasida bo'lajak muhandislarning kreativlik	204

qobiliyatlarini rivojlantirishda pedagog-o'qituvchining o'rni	
Jalilov N.A. Harbiy ta'lim fakultetlari talabalarining kasbiy-kreativ sifatlarini rivojlantirish	211
Shomuradova D.A. Nutq faoliyati turlari va ularning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish ("Xalq ijodiyoti" ta'lim yo'nalishi misolida)	215
Ibadullayev Q.M. O'quv jarayonini tashkil etishning ayrim pedagogik xususiyatlari va omillari	220
Мишиева М.Г. Психологические факторы, определяющие успешное обучение студентов иностранному языку	223
Jumaniyozova M.T. O'qituvchining integrativ kreativligini rivojlantirish muammolari xususida	228
Турсинбаева Г.С., Махкамова Д.А., Махмудова С.А. Эфемеры как экологический тип растений	233
Narziyeva M.N. Abdulla Oripovning badiiy qiyofa yaratish mahorati	240
Buriyeva F.N. Xurshid Davronning meditatif (sof) lirikasi	244
Alimbayeva O. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ijtimoiy-axborot bilimdonligini oshirish	250
Kulanov I.B. Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirish	253
Исмаилова А.А. Особенности развития акмеологической культуры будущего специалиста педагогического образования	259
Yusupova N.A. Bo'lajak tarix fani o'qituvchilarining pedagogik-psixologik tayyorgarligining amaliy faoliyatdagi holati	263
Qambarov M.Z. Bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	266
Nazarova F.A. Akademik litseylarda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarini takomillashtirishning konseptual nazariy qoidalari	270
Otamirzayev S.O. Kimyo fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar va kompetensiyalar	274

vakillari shaxs xususiyatlari tushunchasini turli xil yondoshuvlar asosida tushuntiradilar, biz esa o'zimizning tadqiqot ishimizda egoizmi turli yosh davrlarda namoyon bo'lishi, darajalarini tajribalar asosida o'rgandik va keyingi tadqiqotimizda egoizm yuqori ko'rsatkichdagi sinaluvchilar bilan psixokorreksion dastur asosida o'rganishni vazifa qilib belgiladik.

Adabiyotlar

1. Илин Е.П. Психология помощи. Алtruизм, эгоизм, эмпатия. Питер, СПб.: Питер. 2013. 414 с.
2. Левит Л.З. Эгоизм, личностная уникальность, нарциссизм: сходство и различия, Педагогическое образование в России. 2013, № 4
3. Ожегов С.И., Шведова М.У. Словар русского языка. Москва: 1993.
4. Кондратов М.Ю., Илин В.А. Азбука социального психолога-практика. М.: ПИЕР СЕ, 2007. 464 с.
5. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. - СПб.: Питер, 2008. - 400 с.

YOSHLAR MA'NAVIYATINI YUKSALTIRISHNING ZAMONAVIY KONSEPTUAL ASOSLARI

Tashmetov T.X. - Chirchiq davlat pedagogika universiteti dotsenti (PhD)

Annotatsiya. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" (I.Karimov). Ma'naviyat milliy an'analar, madaniyat, ijtimoiy tuzilmalar va yashash muhitiga qarab shakllanadi. Axloq - ma'naviyatning asosidir. Maqolada ma'naviyatni rivojlantirish bilan bog'liq turli yondashuv va nazariyalar tahlil qilinadi. Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirishning konseptual asoslari O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I.Karimov, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev asarlarida bayon etilgan g'oyalarga muvofiq ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: davlat, jamiyat, fuqarolik jamiyati, ijtimoiy muhit, millat, yoshlar, ma'rifat, tarbiya, ma'naviyat, ma'naviy tiklanish, axloq, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar, madaniyat, mafkura, fuqarolik, vatanparvarlik, din, insonparvarlik, mehr-oqibat, or-nomus, e'tiqod, an'ana, urf-odat, o'z-o'zini anglash.

СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ПОВЫШЕНИЯ ДУХОВНОСТИ МОЛОДЕЖИ

Ташметов Т.Х. - доцент Чирчикского государственного педагогического университета, (PhD)

Аннотация. "Высшая духовность – непобедимая сила" (И.Каримов). Духовность формируется в соответствии с национальными традициями, культурой, социальными системами и жизненной среде. В статье проанализированы различные подходы, связанные с развитием духовности. Концептуальные основы совершенствования духовности молодежи рассматриваются согласно идеям, изложенным в трудах Первого президента Республики Узбекистан Ислама Каримова, Президента Республики Узбекистан Ш.Мирзиязева.

Ключевые слова: государство, общество, нация, демократия, гармония, национальная гордость, нация, идея, духовность, идеология, культура, мораль, ценность, просвещение, религия, образование, воспитание, психика, функциональность, гуманность, доброта, честь, вера, традиции, традиция.

MODERN CONCEPTUAL FOUNDATIONS FOR INCREASING THE SPIRITUALITY OF YOUTH

Tashmetov T.Kh. - associate professor of Chirchik state pedagogical university (PhD)

Annotation. "High spirituality is an invincible force" (I. Karimov). Spirituality is formed

depending on national traditions, culture, social structures and habitat. Morality is the basis of spirituality. The article analyzes various approaches and theories related to the development of spirituality. The conceptual foundations of raising the spirituality of young people are considered in accordance with the ideas expressed in the works of the First President of the Republic of Uzbekistan I. Karimov and the President of the Republic of Uzbekistan Sh. Mirziyoyev.

Key words: state, society, civil society, social environment, nation, youth, education, upbringing, spirituality, spiritual revival, morality, spiritual and moral values, culture, ideology, citizenship, patriotism, religion, humanity, kindness, honor, faith, tradition, custom, self-consciousness.

Ma'naviyatning asl mohiyati yoshlar qalbida asrlar davomida uzluksiz taraqqiyot natijasida shakllangan, ularning ongu tafakkurida ozodlik, mustaqillik, ona Vatan, mehr-oqibat, or-nomus kabi ezgu tushunchalar asosiga qurilibgina qolmay, amaliyotga, hayot voqeligiga aylangan taqdirdagina o'zining samarali natijalarini his etish mumkin. Zero, ma'naviyat har bir shaxs va fuqaroda milliy g'urur, iftixorni shakllantiradigan, millat ulug' maqsadining ro'yobga chiqishiga xizmat qiladigan va millatni harakatga keltiradigan qudratli omil hisoblanadi.

Bu haqda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev quyidagicha fikr bildiradi: "Buyuk ajdodlarimizning betakror va noyob ilmiy-ma'naviy merosi biz uchun doimiy harakatdagi hayotiy dasturga aylanishi kerak. Bu o'lmas meros hamisha yonimizda bo'lib, bizga doimo kuch-quvvat va ilhom bag'ishlashi lozim"[1] -deb ta'kidlaydilar. Darhaqiqat, bizgacha yetib kelgan manbalarda ezgu niyat, yaxshilik, sodiqlik, insonparvarlik, mehnatsevarlik, do'stlik, odoblilik, mehribonlik, oddiylilik, sevgi-muhabbat va kamtarinlik g'oyalari hukmron bo'lgan. Bu g'oyalar millionlab kishilarning qalbiga yetib borgan va ularni tarbiyalashga ulkan hissasini qo'shgan va hozirda ham qo'shmoqda. Ayniqsa, bu quyidagi allomalarning ilmiy adabiy meroslarida o'zining yorqin isbotini topgan. Jumladan, Kaykovusning "Qobusnoma", Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig", Sa'diyning "Guliston" va "Bo'ston", Abdurahmon Jomiyning "Bahoriston" hamda Mahmud Qoshg'ariyning "Odob as-solihin" ("Yaxshi kishilar odobi"), Firdavsiyning "Shohnoma", Umar Xayyomning ruboiylari va "Navro'znoma" asari, Xorazmiyning "Muhabbatnoma", Xo'jandiyning "Latofatnoma", Said Qosimiyning "Haqiqatnoma" va "Sadoqatnoma", Amir Temurning "Temur tuzuklari", Alisher Navoiyning "Mahbub ul-qulub" va "Xamsa"si, Boburning "Boburnoma"si va g'azallari, Abdulla Avloniyning "Turkiy Guliston yohud axloq" va "Hotamnoma" kabi asarlari ta'lim-tarbiya va ma'naviyat-ma'rifat xazinasidir. Albatta, hozirgi zamon taraqqiyotini, shiddatli o'zgarishlarini va siyosiy jarayonlarini o'tmish asrlarga tenglashtirib bo'lmaydi. Yangi zamonning o'z talab va ehtiyojlari bor. Zero, dunyo o'zgargan, undagi shaxslar faoliyati ham unga xosdir. Bu o'zgarishlar shubhasiz qanchalik bo'lmasin, zamon talabiga javob beradigan bo'lishi lozim. Demak, ma'naviyat va ma'rifat ham zamonaviy zaruriyatga aylanishi tabiiydir. Shu ma'noda, xalqimiz orasidan yetishib chiqqan buyuk o'zbek farzandi I.A.Karimov ham yuqoridagi siymolar qatorida ma'naviyat va ma'rifatni davlat siyosati darajasiga ko'tardi.

Bugungi kunga kelib esa, O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar va yangilanishlar jarayonida ma'naviyatni rivojlantirish kun tartibidagi dolzarb vazifalardan biriga aylandi. Ayniqsa, 2017 yildan boshlab O'zbekiston o'z taraqqiyotining yangi – Milliy Yuksalish fazasiga kirdi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan "Oldimizga qo'ygan ulkan vazifalarni amalga oshirishda biz uchun kuch-qudrat manbai bo'ladigan ma'naviyatni rivojlantirishimiz zarur"[2]ligi alohida ta'kidlandi. Darhaqiqat, ma'naviyat xalqimiz hayotiga chuqur kirib boradigan ta'sirchan omil sifatida jamiyatning asosiy maqsadini ifoda etar ekan, O'zbekiston taraqqiyotining hozirgi bosqichida "Milliy tiklanishdan – milliy yukcalish sari!" degan ustuvor maqsad bosh g'oya sifatida qaror topayotganligi e'tiborlidir.

Aytish kerakki, ma'naviyatli inson – bu tariximiz va ajdodlarimiz, boy madaniy merosimizni o'ylab millat kelajagi uchun bosh qotirish, boshqa millat vakillariga insoniylik munosabatlarini ko'rsatish, milliy g'urur va iftixorga ega bo'lish, el-yurt deb, yonib yashash, urf-odat, qadriyatlarni tiklash va e'zozlash kabi juda ko'p sohalarni qamrab oladiki, bular har bir shaxsda mujassamlashgan bo'lishi lozim. O'zbekiston Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev xalqimizni milliy yuksalish g'oyalari asosida yuksak ma'naviyatli-barkamol yoshlarni shakllantirish konsepsiyasini amalga oshirish bugungi kunning dolzarb masalalari qatorida ahamiyatlidir.

Shu jihatdan, O'zbekistonda yangi jamiyat qurilar ekan, bu – xalqning dunyoqarashi va bevosita ma'naviyati bilan ham bog'liq. Aks holda, o'zbek xalqidagi ba'zi takabburlik qiluvchilar, firibgarlar, munofiqlar, poraxo'rlar, laganbardorlar, manmanlar, qolaversa jamiyatning rivojini ko'ra olmaydiganlar bunyodkor xalqimizni chalg'itishga intiladilar. Shuning uchun ham Birinchi Prezident I.A.Karimov O'zbekistonning yangilanish negizlarini kengroq tahlil etib: "O'zbekistonning yangilanish va rivojlanishining o'z yo'li to'rtta asosiy negizga asoslanishi kerakligini ko'rsatib o'tadilar.

Bu negizlar:

- umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik;
- xalqimizning ma'naviy merosini mustahkamlash va rivojlantirish;
- insonning o'z imkoniyatlarini erkin namoyon qilishi;
- vatanparvarlik"[3].

Darhaqiqat, ma'naviyat falsafiy tushuncha sifatida Birinchi Prezident I.A.Karimov faoliyatida mustahkam o'rin olgan edilar. Xalq va ma'naviyatning dialektik munosabati I.A.Karimov asarlarida yaqqol ko'zga tashlanadiki, ular haqiqatdan ham chambarchas bog'liq va o'zaro munosabatdadir. "Ma'naviyat yo'q joyda hech qachon baxt-saodat bo'lmaydi. Nafaqat ko'hna tarix, balki, yangi tarix ham buning ko'plab misollarini biladi"[4].

Shuni aytish kerakki, yuksak darajadagi ma'naviyat egasi o'z xalqi manfaatiga zid ish qilmaydi. Lekin hammaning bunday ulug' ma'naviy mezonlarga javob beradigan darajaga yetib kelishi uchun kuchli milliy mafkuradan oziqlanuvchi tafakkur tarzi bo'lishi kerak. Bu haqda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev "Biz yangi O'zbekistonni barpo etishga qaror qilgan ekanmiz, ikkita mustahkam ustunga tayanamiz. Birinchisi – bozor tamoyillariga asoslangan kuchli iqtisodiyot. Ikkinchisi – ajdodlarimizning boy merosi va milliy qadriyatlarga asoslangan kuchli ma'naviyat",[5] deb fikr bildirganlar. Darhaqiqat, o'zbek xalqi o'zining buyuk o'tmishi bilan har qancha faxrlansa, g'ururlansa arziydi.

Shu ma'noda, ma'naviyat o'zida insonparvarlik talablarini, xalqning intilishlarini aks ettirgan taqdirda jamiyat a'zolarini birlashtirib, uning salohiyatini to'la yuzaga chiqarishda beqiyos omil bo'ladi. Shu o'rinda "Ma'naviyatni quloq bilan eshitish yetarli emas, uni qalb bilan sezish va anglash kerak", degan ma'joziy fikrni eslash o'rinli. Inson shundayki, ulg'aygan sari tarixan shakllangan milliy madaniyat, turmush tarzi, an'analar va urf-odatlarga e'tiqodi mustahkamlanib boraveradi. Shu sababli ma'naviyatni uzoq tarixiy taraqqiyot jarayonida shakllanib, rivojlanib, muayyan birlikning barqarorligi va yaxlitligini ta'minlaydigan ruhiy zamin deb ham qaramoq kerak. Bu ruhiy zamin millat vakillarining qalbida vatanparvarlik, millatparvarlik, milliy iftixor tuyg'usi, tarixiy xotira, milliy o'zlikni anglash, burch va mas'uliyatni his qilish shaklida namoyon bo'ladi. Milliy birlikni ta'minlovchi til, axloq, milliy ruhiy holat ham ma'naviyatning kuchayishiga ta'sir etadi. Bu haqida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev: "Biz yaratayotgan yangi O'zbekistonning mafkurasida ezgulik, odamiylik, gumanizm g'oyasi bo'ladi. Mafkura deganda, avvalo, fikr tarbiyasini, milliy va umuminsoniy qadriyatlar tarbiyasini tushunamiz. Ular xalqimizning necha ming yillik hayotiy tushuncha va qadriyatlariga asoslangan"[6], deb ta'kidlaydilar. Darhaqiqat, ma'naviyat va mafkura doimo harakatda bo'lmog'i, ma'lum ma'noda, yangilanib turilmog'i, boshqa qadriyatlar ta'sirida muntazam boyib bormog'i ham lozim. Yo'qsa, uning mutaassiblikdan farqi qolmaydi. Jamiyat oldida turgan vazifalar, shart-sharoit naqadar o'zgarmasin, uning asosiy

tamoyillari sobit qoladi – o'zgarmaydi. Bu jamiyatning o'ziga xosligi, mavjudlik sharti, tutib turuvchi uchqunidir. Ommaviy axborotga asoslangan har qanday jamiyatning ham mavjud jamiyatdan meros qolgan o'zgarmas aqidalari bo'ladi va u taraqqiyot uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Demak, uni targ'ib-tashviq qilish ziyolilar, olimlar zimmasiga yuklanadi.

O'zbek xalqining ma'naviyati va milliy mafkurasini yaratish g'oyasini ilgari surgan va uning mamlakatimizni rivojlantirishning konseptual asoslarini ilmiy-amaliy jihatdan asoslab bergan shaxs birinchi Prezident I.A.Karimov hisoblanadi. I.A.Karimov ma'naviyatning konseptual asoslari to'g'risida fikr yuritgan ekan, ma'naviyat nima uchun kerak va ma'naviyatning mazmun-mohiyatini nimalar tashkil etadi, degan savolga siyosiy, ilmiy va falsafiy jihatdan javob berib o'tgan[7].

Shunday ekan, ma'naviyat jamiyatimizning yuksalishi yo'lida, farovon kelajak barpo etish va jahon hamjamiyatida munosib o'rin topishimizda birlashtiruvchi kuch va vosita bo'lishi shart. Ma'naviyatning yuksalishi shaxs qadriyatlari, inson ma'naviy olami bilan bog'liq. Zero, har bir shaxs ijtimoiy jarayonlarni o'zida mujassam etuvchi sifatida jamiyatdagi barcha jarayonlarning, jumladan, ma'naviyatga amal qilishida ham asosiy omil hisoblanadi.

Har qanday holda, ma'naviyat va mafkura xalqchillashib reallashishi uchun, albatta, u hammaga tushunarli bo'lishi lozim. Buning uchun, avvalo, ma'naviyatning milliy taraqqiyot konsepsiyasiga mos rivojlanish qonuniyatlari, ilmiy-falsafiy asoslari, shundan kelib chiquvchi ijtimoiy munosabatlar bilan bog'liq mazmuni hamma tushunadigan tarzda tizimli yoritilishi zarur.

Ma'naviyat va milliy mafkura murakkab jarayon bo'lib, asrlar davomida shakllanadi. U dogma emas, davrlar o'tishi bilan takomillashib boradi. Buning uchun maqsadga muvofiq ma'naviy-marifiy va targ'ibot ishlarini olib borish zarur.

Shu o'rinda haqli savol tug'iladi: milliy mafkuramiz qanday tamoyillarga asoslanishi va ongimizga nimalarni singdirmog'i lozim? Bu savolga javobni ham Birinchi Prezident I.A.Karimov va O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning asarlaridan topish mumkin. Ularning qarashlaridagi mushtarak jihat shundan iboratki, milliy mafkuraning yoshlar ongi va tafakkuridan chuqur o'rin olishining asosiy mezon shu aziz Vatanimiz, shu aziz xalqimiz qadriyatlari barchamizniki; bu Vatan, bu millat uchun yashash va uning istiqboli uchun halol va pok mehnat qilish baxt ekanligini his qilishdir.

Bugungi kunda jamiyatimiz oldida turgan ezgu maqsadlarni to'la ro'yobga chiqarish uchun xalqimizning milliy taraqqiyot mafkurasini chuqur o'rganib, o'zlashtirish va xalqchillashtirish, undagi g'oyalarga nisbatan mustahkam ishonch-e'tiqodni shakllantirish taqozo etiladi. Shuning uchun g'oyaviy-mafkuraviy sohada erishilgan yutuqlarimizni mustahkamlab, izchil ravishda rivojlantirish va bu boradagi vazifalarni jamiyat taraqqiyotining asosiy tamoyillari, ilmiy asoslari hamda amaliy yo'l-yo'riqlariga muvofiq hal qilishda, ma'naviyatning davlatimiz va jamiyatimiz qurilishiga oid yuqorida bayon qilingan masalalari atroflicha yoritilishi lozim. Buning uchun:

birinchidan, uning yurtimizda huquqiy demokratik davlat va adolatli fuqarolik jamiyati qurilishiga doir nazariy-metodologik mazmuni oydinlashib, fanlik maqomi ortadi va bu sohadagi dolzarb hayotiy muammo hamda vazifalar ijrosi osonlashadi;

ikkinchidan, mafkuraviy ta'lim va tarbiya, targ'ibot va tashviqotning samarali mexanizmlarini: aniq usul, vositalarini ishlab chiqish hamda tatbiq etish imkoniyatlari oshadi. "Ma'naviyatni qanday qilib kishilar ongi va qalbiga singdirish kerak?", degan savolga javob oydinlashadi;

uchinchidan, ma'naviyatning ijtimoiy-siyosiy munosabatlar bilan bog'liq mazmunini, ularning individual va ijtimoiy, mikro va makro bosqichlarda har bir makon va zamondagi rivojlanish xarakterini sodd qilib tavsiflash mumkin bo'ladi. "Nega ba'zan odamlar ma'naviyatni bilmaydi, mafkurani tushunmaydi" yoki "Besh, o'n, yigirma yildan so'ng hayotimiz qanday bo'ladi?", "Bizdan keyingi avlodlar qanaqa sharoitda yashaydi?", kabi muammo-masalalarni ilmiy asoslarda aniq-ravshan yoritib, yoshlarda ozod Vatan, erkin va farovon hayot haqida real bilim-

tasavvurlarni shakllantirish mumkin bo'ladir. Zero, yoshlarimizda buyuk kelajak to'g'risida tasavvurlarni shakllantirish g'oyaviy-mafkuraviy ishlarning eng muhim vazifalaridan biridir;

to'rtinchidan, ma'naviyatning asosiy xususiyatlaridan kelib chiquvchi nazariy va amaliy ishlarning ma'naviy-mafkuraviy mazmuni konkretlashadi. Ya'ni, ijtimoiy hayotimizning turli soha, yo'nalish va bosqichlari rivojlanishiga doir g'oyaviy-mafkuraviy masalalar differensiallashib, ma'naviyatni ilmiy o'rganish, o'qitish va targ'ib-tashviq qilish vazifalari oydinlashadi. Masalan, kelgusida har bir soha taraqqiyoti qanday bo'lishini yoki ta'lim va tarbiya yo'nalishlarining g'oyaviy mazmunini o'rnatilgan tartibda aniq yoritish masalalari hal bo'ladi;

beshinchidan, milliy mafkura jamiyatdagi barcha ijtimoiy guruh, toifa va qatlamlarga tushunarli bo'lib, odamlarning unga qiziqishlari, o'rganib, o'zlashtirishga intilishlari kuchayadi. Shu tariqa u xalqchillashib, uning asosida xalqimizning oliy maqsadi – ozod Vatan, farovon hayot barpo etishga bo'lgan ishonch haqidagi dunyoqarash, ma'naviy muhit, madaniy-ma'rifiy jarayon, ijtimoiy shart-sharoit mustahkam o'rin oladi;

oltinchidan, vatandoshlarimizda milliy g'urur o'yg'onib, ijtimoiy hayotdagi barcha o'zgarishlarga el-yurt, Vatan manfaatlaridan kelib chiquvchi mustaqil fikr, aniq hayotiy pozitsiya, mas'ul yondashuv va munosabatlar shakllanadi.

Bugun ilgari surilayotgan islohotlar haqida O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev: "Mustaqillik tufayli biz dunyo hamjamiyatining teng huquqli a'zosi bo'lib, yorug' kelajagimizni o'z qo'limiz bilan bunyod etmoqdamiz. Mustaqillik yillarida erishgan yutuqlarimizga tayanib, "Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari" dadil qadam qo'ymoqdamiz"[8] – deb ta'kidlaydilar. Darhaqiqat, ma'naviyat va mafkura hamjihatlik va milliy taraqqiyot yo'lini belgilab beruvchi qarashlar va qadriyatlarga asoslanadi. Bu esa g'oyani xalq ichiga olib kirish, yosh avlodni milliy mafkura ruhida tarbiyalash madaniy-ma'rifiy va siyosiy tashkilotlar, ta'lim muassasalari oldida turgan muhim vazifadir.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, mamlakatimiz o'z oldiga qo'ygan konsepsiyasidan kelib chiqqan holda ma'naviyatga nisbatan yangicha munosabat shakllandi, ya'ni milliy mafkuramiz millatimizning azaliy an'analariga, qadriyatlariga, xalqimizning tafakkur tarziga asoslanishi, shu bilan birga, umumbashariy yutuqlardan oziqlangan, ularni o'ziga qamrab olgan holda, yurt tinchligi va Vatan ravnaqi yo'lida xizmat qilishi, turli xil fikr va mulohazalar bilan o'z mazmunini boyitib borishi hamda globallashuv sharoitida hech qaysi mafkura davlat mafkurasi darajasiga ko'tarilmasligi lozim. Zero, ma'naviyatga bo'lgan bunday munosabat jamiyatimizning barcha sohalarida ham o'z aksini topmog'i lozim. Ana shundagina biz yuksak ma'naviyatli yoshlarni tarbiyalashga erishamiz. Zero, bu davr talabi sifatidagi mas'uliyatdir.

Adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. –Toshkent: O'zbekiston, 2021. – B 225.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojaatnomasi // Xalq so'zi, 2018 yil 29 dekabr.
3. Karimov I.A. Istiqlol va ma'naviyat. - Toshkent: O'zbekiston, 1994. B. 5.
4. Каримов И.А. Высокая духовность – непобедимая сила. - Т.: Маънавият, 2008. - 176 с.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida 19 yanvar kuni ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat va jamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalari bo'yicha videoselektor yig'ilishi // Xalq so'zi, 2021 yil 20 yanvar № 13.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida 19 yanvar kuni ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat va jamoat

tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalari bo'yicha videoselektor yig'ilishi // Xalq so'zi, 2021 yil 20 yanvar № 13.

7. Karimov I.A. Jamiyatimiz mafkurasi xalqni – xalq, millatni millat qilishga xizmat qilsin / Tafakkur jurnali Bosh muharriri savollariga javoblar. Biz o'z kelajagimizni o'z qo'limiz bilan quramiz. J-7. - Toshkent: O'zbekiston, 1999. –B.91-92.

8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining yigirma yetti yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqi. // Xalq so'zi gazetasi, 2018 yil 1 sentyabr, - 19 b.

CHET TILI O'QITUVCHISI KASBIY FAOLIYATINING INDIVIDUAL STRATEGIYASI

Tursunova M.I. - Toshkent davlat pedagogika universiteti taynch doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida chet tili o'qituvchisining kasbiy faoliyati individual strategiyasi nazariy jihatdan tahlil qilingan. Olimlarning chet tili o'qituvchisi kasbiy faoliyati haqidagi fikrlari, yoshlarga zamonaviy ilm-fanni o'rgatishdagi metodlarining konseptual ahamiyati yoritib berilgan. Pedagog xodimlarning, ayniqsa, chet tili fani o'qituvchilari kasbiy tayyorgarlik kompetensiyalarining o'ziga xos xususiyatlarini futurologik jihatlari tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: chet tili o'qituvchisi, kasbiy faoliyat, jamiyat, ta'lim muassasasi, o'quvchi - yoshlar, ilm-fan.

ИНДИВИДУАЛЬНАЯ СТРАТЕГИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Турсунова М.И. – базовый докторант Ташкентского государственного педагогического университета

Аннотация. В статье теоретически анализируется индивидуальная стратегия профессиональной деятельности преподавателя иностранного языка в вузе. Освещены взгляды ученых-педагогов на профессиональную деятельность учителя иностранного языка, концептуальное значение методов обучения молодежи современным наукам, исследованы futuroлогические аспекты специфических характеристик профессиональных учебных компетенций педагогических педагогов, сотрудников, особенно преподавателей иностранных языков.

Ключевые слова: учитель иностранного языка, профессиональная деятельность, общество, образовательное учреждение, студент-молодежь, наука.

INDIVIDUAL STRATEGY OF THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF A FOREIGN LANGUAGE TEACHER

Tursunova M.I. – basic doctoral student of Tashkent state pedagogical university

Annotation. This article theoretically analyzes the individual strategy of the foreign language teacher's professional activity in higher education institutions. The opinions of pedagogic scientists about the professional activity of a foreign language teacher, the conceptual importance of the methods of teaching modern science to young people have been highlighted. The author has researched the futurological aspects of the specific characteristics of the professional training competencies of pedagogical staff, especially foreign language teachers.

Key words: foreign language teacher, professional activity, society, educational institution, student - youth, science.

Mas'ul kotib –Djurakulova Elmira Suyunovna
Muharrir – Kurbanova Shoirra Ismoilovna
Sahifalovchi – Sultonov Alisher Xayrullayevich

Nashr ko'rsatkichlari:

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti "Tahrir va nashr" bo'limida chop etildi. Adadi: 10 nusxa. Hajmi: 21 b/t. Bichimi 60x84 ¹/₈.
Har oyda bir marotaba chop etiladi.

Tahririyat manzili:

Toshkent shahri, Chilonzor tumani, Bunyodkor ko'chasi 27-uy.
e-mail: tdpuia@mail.ru